

УДК 796.071.4

ББК 75 р О 57

Володимир Омеляненко

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті обґрунтовується необхідність удосконалення змісту освітньо-професійної програми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Запропоновані конкретні шляхи оптимізації програми професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Ключові слова: фізична культура, студент, програма, підготовка, оптимізація.

В статье обосновывается необходимость усовершенствования содержания образовательно-профессиональной программы подготовки будущих учителей физической культуры. Показаны конкретные пути оптимизации программы профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры.

Ключевые слова: физическая культура, студент, программа, подготовка, оптимизация.

The necessity of improvement of maintenance of the educationally-professional program of preparation of future teachers of physical culture is grounded in the article. Shown concrete ways of optimization of the program of professional preparation of future teachers of physical culture.

Keywords: physical culture, student, program, preparation, optimization.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Аналіз нормативних документів, які визначають зміст освітньо-професійної програми підготовки майбутнього вчителя фізичної культури показав, що структура освітньо-професійних програм і навчальних планів підготовки бакалаврів в Україні неоптимальні і дещо відрізняються від аналогічних документів європейських навчальних закладів.

Головною проблемою перебудови вищої школи є підвищення якості підготовки кадрів на підставі науково-обґрунтованого визначення змісту навчання і впровадження в навчальний процес ефективних форм і методів його удосконалення, які забезпечують сучасний рівень загальнонаукових і професійних компетенцій студентів.

Питання оптимізації процесу навчання є актуальними проблемами теорії і практики педагогіки, які знайшли своє відображення в дослідженнях Ю.К. Бабанського – розробив теоретичні положення у загально дидактичному аспекті і деталізував основні напрямки оптимізації стосовно конкретних компонентів навчально-виховного процесу [1].

Що стосується безпосередньо оптимізації процесу навчання у вузі, то, в першу чергу, необхідно відзначити роботу А.П. Верхоли, який дав теоретичне обґрунтування змісту оптимізації процесу навчання у вузі; теоретично та експериментально визначив і обґрунтував зміст системи оптимізації процесу навчання дисциплінам вузу (критерії, параметри, алгоритми реалізації); розробив методіку проведення відповідних науково-педагогічних досліджень і організаційно-методичних мір щодо удосконалення процесу навчання дисциплінам вузу.

У своєму дослідженні під оптимізацією процесу навчання у вузі А.П. Верхола розуміє забезпечення максимально можливих навчальних результатів за мінімальних витрат засобів і зусиль, у відповідності з вимогами, які висуваються до змісту і рівню загально наукової і професійної підготовки майбутніх фахівців [2, с.8].

Оптимальний зміст професійної підготовки майбутнього фахівця визначають нормативні документи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту (МОНМС) України. Вони мають відображати нове бачення суспільного ідеалу освіченості, суспільні вимоги до освіти, як основи соціокультурного становлення молоді людини, сприяти збереженню єдиного освітнього простору в державі, відігравати стабілізуючу та регламентуючу роль.

З метою вдосконалення нормативної і варіативної частин освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів МОНМС України були підготовлені накази № 101, 642, 831, які визначають кількість кредитів на цикли професійної, практичної, природничо-наукової, гуманітарної та соціально-економічної підготовки; величину кредиту; розподіл навчального часу і навчальних дисциплін на нормативну і вибірккову частини змісту освіти; форму державної атестації випускників та ін.

МОНМС України надало право вищим навчальним закладам вносити зміни до переліку навчальних дисциплін з урахуванням особливостей спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців.

Перелік нормативних дисциплін навчального плану підготовки фахівця визначають також Державні стандарти вищої освіти. За напрямом підготовки 0101 “Педагогічна освіта” галузеві Державні стандарти з спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура”, які розробив професорсько-викладацький склад Львівського державного університету фізичної культури [4].

Мета дослідження – визначити шляхи оптимізації змісту навчального плану підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети використовували аналіз нормативних документів Міністерства освіти і науки, порівняння, узагальнення; ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду підготовки вчителя фізичної культури.

Результати дослідження та їх обговорення. Нормативні документи запропоновані МОНМС України, що формують навчальний план підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є дещо суперечливими. Державний стандарт вищої освіти з спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура” пропонує 172 кредити нормативних дисциплін, що становить 72% змісту підготовки, на вибірккову частину залишається 28%. Водночас, за наказом МОНМС України №101 вибірккова частина змісту освіти повинна становити не менше 50% відведеного на природничо-наукову, загальноекономічну, професійну та практичну підготовки.

Неоптимальним є Державний стандарт з спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура” і щодо кількості навчальних дисциплін. У розроблених стандартах підготовки вчителів фізичної культури перелік нормативних навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки налічує 25 дисциплін. Разом з навчальними дисциплінами, що входять до вибіркової частини цього циклу, а також нормативними і вибіркковими дисциплінами циклів гуманітарної, соціально-економічної і природничо-наукової підготовки, загальна кількість дисциплін у навчальному плані факультету фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка становить 60. Якщо врахувати той факт, що якість підготовки майбутніх вчителів фізичної культури за останні роки погіршилась, то збільшення кількості навчальних дисциплін можна вважати негативним фактором цієї тенденції. Підтвердженням цього є дані, які наводить Л.П. Сущенко проте, що у 50-70 роках милого століття навчальні плани ВНЗ, які готували майбутніх вчителів фізичної культури, складались в середньому з 25 дисциплін, у 80–90 роках – з 29 дисциплін [8, с.101].

Сьогодні, як зазначає О.В. Тимошенко [9, с.139], структуру навчального плану підготовки бакалавра фізичного виховання та спорту Опольського політехнічного університету формують 36 дисциплін. З них 5% циклу соціально-гуманітарної та економічної підготовки, 27% циклу науково-природничої підготовки, 55% циклу практичної і професійної підготовки та 13% вибіркового циклу. При цьому 29 дисциплін відно-

сяться до нормативної частини, 7 – до вибіркового циклу підготовки. В Університеті штату Північної Дакоти навчальний план містить лише 29 дисциплін, з яких 6% циклу соціально-гуманітарної та економічної підготовки, 20% циклу науково-природничої підготовки, 50% циклу практичної і професійної підготовки та 24% дисциплін вибіркового циклу. Наведені дані підтверджують дослідження Ю.Войнара [7, с.101], який зазначає, що в середньому до навчальних планів підготовки фахівців у європейських країнах входить 38 дисциплін.

Порівняльний аналіз освітньо-професійних програм підготовки вчителя фізичної культури в Україні, Польщі і США, проведений О.В.Тимошенко виявив ще один фактор, який не сприяє покращенню якості професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в Україні. Аналіз показав, що українська освітньо-професійна програма підготовки вчителя фізичної культури відрізняється тим, що значно більша частина годин відводиться на вивчення дисциплін, які відносяться до циклу соціально-гуманітарної та економічної підготовки, тоді як в західних програмах – на проходження циклів науково-природничої, практичної і професійної підготовки (табл. 1). При цьому кількість часу, який відводиться на вивчення вибіркового циклу в українських та польських програмах підготовки вдвічі менше, ніж в американських.

Таблиця 1

Питома вага основних блоків дисциплін в структурі програми освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра фізичного виховання в Україні та за кордоном (за даними О.В.Тимошенко)

Блок дисциплін	НПУ імені М.П.Драгоманова	Опольський політехнічний університет (м.Польща)	Університет штату Північної Дакоти (США)
Гуманітарної і соціально-економічної підготовки	20%	5%	6%
Природничо-наукової підготовки	21%	27%	20%
Професійної та практичної підготовки	47%	55%	50%
Вибіркові дисципліни	12%	13%	24%

Вирішити проблему подрібненості дисциплін можна за рахунок створення інтегрованих курсів, які є сукупністю навчальних дисциплін, що відносяться до певної галузі вивчення. При цьому окрема дисципліна може бути одним модулем або складатися з декількох модулів, в залежності від кількості кредитів/годин, які виділені на їх вивчення.

Одним із шляхів покращення якості підготовки фахівців є періодична, залежно від соціального запиту, зміна їх спеціалізації. Аналіз ринку праці в галузі фізичної культури проведений Ю.Войнаром, виявив тенденцію до зменшення потреби у фахівцях вузького профілю – вчитель фізичної культури, тренер з виду спорту. Таку тенденцію у динаміці ринку праці усвідомлюють фахівці галузі фізичної культури Росії – 84%, Польщі – 95%.

У відповідності із соціальним замовленням європейські вузи фізкультурного профілю готують фахівців з різною спеціалізацією. Наприклад, у Фінляндії фахівців у такому співвідношенні: викладач фізичного виховання – 48%; менеджери – 10%; тренери – 10%; фізіотерапевти, геронтологи, гігієністи – 12%; валеологи – 20%. У Франції в університеті Клода Бернара на факультеті фізичного виховання готують фахівців у

такому співвідношенні: викладач фізичного виховання – 46%; спортивні менеджери – 30%; тренери – 15%; спеціалісти по роботі з інвалідами – 9% [3, с.25].

У зв'язку з тенденцією до ширшого впровадження в побут населення рекреаційної й оздоровчої фізичної культури спектр необхідних (соціально затребуваних) вузьких професій постійно розширюватиметься. Природно, що ВНЗ не в змозі передбачати майбутнє, і відкриття нової спеціальності завжди є запізнілою реакцією на соціальне замовлення. Проте вища освіта повинна забезпечувати професійну мобільність випускникам, щоб на базі отриманої освіти фахівець мав можливість при необхідності опанувати нову спеціалізацію або навіть нову спеціальність [5, с.46].

Важливим етапом підготовки студентів до майбутньої професії вчителя є педагогічна практика. Проте аналіз результатів моніторингу якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, вимог ринку праці до вмінь випускників вищих навчальних закладів, звернень та пропозицій роботодавців з питань забезпечення якості професійної підготовки випускників показує, що в умовах ринкової економіки ситуація з організацією практичної підготовки у вищих навчальних закладах суттєво погіршилась.

У результаті цього, між вимогами ринку праці та практичними результатами освітньої діяльності вищих навчальних закладів утворився відчутний розрив, що призводить до численних нарікань з боку споживачів освітніх послуг та роботодавців, зокрема на відсутність навичок практичної роботи за обраним напрямом або спеціальністю, як наслідок, зростання часу адаптації випускників на первинних посадах, ускладнення працевлаштування і зниження престижу вищої освіти загалом [6, с.1].

Проте МОНМС України своїми наказами № 450 від 07.08.2002 року і № 812 від 20.10.2004 року, які визначають норми часу для планування і обліку навчальної роботи викладачів вищих навчальних закладів, створює умови для погіршення практичної підготовки студентів. Цими наказами визначено по дві години методистам для керування педагогічною практикою студентів п'ятого курсу. За цей час належну методичну допомогу студентам надати важко, тому педагогічна практика перетворюється на формальність, що знижує її ефективність. Якщо до того ж врахувати, що у переважній більшості нині діючих навчальних планів співвідношення між теоретичними заняттями і практикою становить 85:15%, то це є ще одним фактором, який знижує якість підготовки випускника до педагогічної діяльності.

Висновок

Покращити якість професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури необхідно перш за все через удосконалення змісту Державного стандарту вищої освіти за напрямом підготовки 0102 “Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”, а саме: 50% кредитів планувати на варіативну частину, що дасть можливість вищим навчальним закладам періодично змінювати спеціалізації підготовки майбутнього фахівця залежно від соціального запиту; зменшити кількість навчальних дисциплін через впровадження інтегрованих курсів; зменшити кількість кредитів на цикл соціально-гуманітарної та економічної підготовки, збільшивши їх кількість на цикл практичної і професійної підготовки; у циклі дисциплін професійної і практичної підготовки співвідношення між теоретичними заняттями і практикою повинні становити 75:25.

Оптимізувавши зміст освітньо-професійної програми підготовки вчителя фізичної культури подальше дослідження буде спрямоване на удосконалення навчальних програм дисциплін за параметрами оптимізації, які запропонував А.П. Верхола, 1988.

1. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М. : Знание, 1987. – 80 с.
2. Верхола А. П. Дидактические основы оптимизации процесса обучения дисциплинам вуза : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / А. П. Верхола. – К., 1988. – 426 с.

3. Войнар Ю. Тенденции и проблемы профессионального образования в сфере физической культуры / Ю. Войнар // Теория и практика физической культуры. – 1999. – № 10. – С. 25.
4. Галузевий стандарт вищої освіти за напрямом підготовки 0101 – Педагогічна освіта з спеціальності 6.010100 – Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.12.2004 № 900.
5. Костюченко В. Ф. Специальное профессиональное образование в сфере физической культуры / В. Ф. Костюченко. – СПб., 2006. – С. 46.
6. Про практичну підготовку студентів : лист Міністерства освіти і науки України від 07.02.09 №1/9-93.
7. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: теоретико-методол. аспект : монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя : Запоріз. держ. ун-т, 2003. – 442 с.
8. Сущенко Л. П. Становлення і розвиток вітчизняної системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту: навч. посіб. / Л. П. Сущенко. – К. : Вид-во ПП “Екмо”, 2004. – 158 с.
9. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури : монографія / О. В. Тимошенко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 421 с.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Презлята Г. В.

УДК796.034.2

ББК 477

Світлана Мальона

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СПОРТУ ДЛЯ ВСІХ

У статті теоретично обґрунтовано тенденції розвитку спорту для всіх в Україні, розроблено методологічні основи педагогічного управління розвитком спортивно-оздоровчого руху, визначено склад, структуру, принципи та механізми педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх.

Ключові слова: педагогічна система, управління, спорт для всіх.

В статье теоретически обоснованы тенденции развития спорта для всех в Украине, разработаны методологические основы педагогического управления развитием спортивно-оздоровительного движения, определен состав, структура, принципы и механизмы педагогической системы управления развитием спорта для всех.

Ключевые слова: педагогическая система, управление, спорт для всех.

The paper theoretically grounded trends of sport for all in Ukraine, developed a methodological basis for the development of pedagogical management of sport movement defined composition, structure, principles and mechanisms of educational management development of sport for all.

Keywords: educationalsystem, management of sport for all.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Створення сучасної системи ефективного управління розвитком спорту для всіх в Україні представляє собою не організаційно-фінансову, а наукову проблему, потребує теоретико-методологічного обґрунтування.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вирішення суперечностей між існуючими знаннями про теоретико-методологічні принципи та технології сформованої системи управління фізичної культури і спорту в Україні і відсутністю відповідних принципів і рішень щодо розвитку спорту для всіх. Створення ефективної системи його управління дозволило б домогтися істотного прогресу в справі фізичного і соціального оздоровлення населення, що вкрай важливо в контексті майбутньої долі української держави.

Мета дослідження – полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх в Україні у сучасних соціально-економічних умовах.